

ПУБЛІКАЦІЇ

УДК 821-6.09:050](430:477.8)І.Франко

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/uls.2019.84.2907>

ЛИСТИ ЖУРНАЛУ “AM FREMDEN ZUNGEN” ДО ІВАНА ФРАНКА

Роман ГОРАК

*Львівський національний університет імені Івана Франка
бул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: r.d.horak@gmail.com*

Розглянуто зв'язки Івана Франка з популярним німецьким журналом “Am fremden Zungen”, який мав на меті знайомити читачів із літературою різних народів, чим і скористався Іван Франко. Листи Івана Франка до редакції журналу не виявлено. Публікуємо листи Карла Болгьофенера до Івана Франка зі збереженням усіх особливостей тексту.

Ключові слова: Іван Франко, “Am Fremden Zungen”, Карл Болгьофенер, архів Івана Франка, листи, українська література.

У фонді Івана Франка, що в Інституті літератури ім. Т. Шевченка НАН України збереглося три листи Карла Болгьофенера, одного з редакторів журналу “Am fremden Zungen”. Вони 1963 року були опубліковані мовою оригіналу у виданні “Ivan Franko. Beiträge zur Geschichte und Kultur der Ukraine” (Akademie-Verlag-Berlin), без зазначення місця їх зберігання та координат. Листи охоплюють тільки 1901 рік.

“Am fremdem Zungen” (“З чужих мов”) був літературним журналом, який засновано 1891 року та який виходив два рази на місяць до початку Першої світової війни. Журнал мав на меті знайомити своїх читачів із літературою різних народів. Протягом свого існування журнал видавався в Штутгарті, Лейпцигу та Берліні.

У цьому журналі Іван Франко надрукував тільки одну статтю – “Die ukrainische (ruthenische) Literatur”. Вона була опублікована у № 8 журналу за 1901 рік [2] і була включена у 33-й том 50-томного зібрання творів Івана Франка [1]. Як читаємо в листі редактора до Івана Франка від 1 квітня 1901 року (у цій публікації лист № 1) стаття була значно більшою за обсягом і не влаштувала редакцію, яка вимагала її скорочення, в результаті чого вийшла невеличка інформаційна довідка про українську літературу в Галичині від часу Маркіян Шашкевича до Леся Мартовича та Василя Стефаника,

із творчістю двох останніх журнал мав намір ознайомити своїх читачів. Фактично у цій статті Іван Франко вперше розповів німецькомовному читачеві про творчість цих письменників.

Намір Івана Франка дещо ширше розповісти про українську літературу, зокрема про давньоруську поезію у його перекладі, як засвідчує лист редакції до нього від 26 травня 1901 року (у цій публікації лист № 2), не знайшов відгуку журналу. Редакція свою відмову обгрунтувала тим, що в журналі публікується лише сучасна література, але мала би намір опублікувати деякі з новел Івана Франка у його перекладі німецькою мовою (у цій публікації лист № 3), але на це побажання журналу Іван Франко не відгукнувся.

Журнал у своєму № 21 за 1901 рік (с. 1005–1006) з подачі Івана Франка опублікував невелику кількість українських прислів'їв під назвою "Ukrainische (ruthenische) Sprichwörter". Якраз на початку 1901 року накладом Наукового товариства імені Шевченка вийшли I–III томи "Галицько-руських народних приповідок", які упорядкував Іван Франко, тому розповідь про них та розміщення деяких із них на сторінках журналу можна вважати однією з перших публікацій в іноземній пресі. Від імені журналу листування з Іваном Франком вів один із редакторів журналу Карл Болгьофенер, про якого відомо, що він 1867 року народження, а також був одним із авторів статті про німецьку літературу у багатотомному виданні довідника "Bücher-Lexicon".

Листи Івана Франка до редакції журналу не виявлено. Листи Карла Болгьофенера до Івана Франка публікуємо зі збереженням усіх особливостей тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Франко І. Українська література // Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 33. С. 142–144.
2. Die ukrainische (ruthenische) Literatur // Am fremdem Zungen. 1901. № 8. S. 382–383.

REFERENCES

1. Franko, I. (1982). Ukrainiska literatura. In: Franko I. *Zibrannia tvoriv: u 50 t.* Kyiv: Naukova dumka, t. 33, 142–144.
2. Die ukrainische (ruthenische) Literatur. (1901). In: *Am fremdem Zungen, № 8*, 382–383.

№ 1

München, den 1. April 1901

Sehr geehrter Herr Doktor!

Ihr Artikel, den ich gestern erhalten habe war leider etwa ein Drittel länger als ich ihn brauchen kann. Obwohl Sie mir volle Freiheit einräumen ihn zu kürzen, so ist es mir doch nicht leicht geworden von dieser Erlaubnis Gebrauch zu machen, da er nur wenig enthält, was man ausfallen lassen könnte ohne dem Ganzen zu schaden. Auch jetzt ist er noch. Aas zu lang, und ich muss Sie daher bitten, noch in der Korrektur so viel wie möglich zu kürzen. Sollten Sie – was leicht sein könnte – eine der von mir gestrichenen Stellen wiederherstellen wollen, so bitte ich Sie dies ohne weiteres zu tun, nur müsste der dafür erforderliche Platz

wieder auf andere Weise eingespart werden. Der Raum für Essays usw. in AfZ ist eben leider, wie Sie wissen werden außerordentlich knapp, und gerade im Heft 8, in welchem der Artikel erscheinen wird, macht die Unterbringung große Schwierigkeiten.

Typographische Rücksichten brauchen Sie bei Ihren Korrekturen diesmal nicht zu nehmen.

Eine Auswahl der interessantesten ruthenischen Sprichwörter wäre mir für AfZ willkommen, doch dürfte dieselbe den Umfang von 2 Spalten nicht überschreiten (ca. 25 pro Spalte).

Indem ich hoffe, dass Sie meiner Zeitschrift auch fernerhin die Ehre Ihrer Mitarbeit erweisen werden, verbleibe ich

Ihr hochachtungsvoll ergeben

Karl Bolhoevener

Das Honorar für den Artikel wird Ihnen von Stuttgart aus demnächst zugeben.

Лл., ф. 3, № 1624, арк. 352–353. Рукопис. Оригінал.

Мюнхен 1.04. 1901

Шановний пане докторе!

Ваша стаття¹, яку я вчора отримав, була приблизно на третину довшою, ніж мені потрібно. Хоча й Ви надали мені повну свободу для її скорочення, та скористатися цим не вдалося легким, оскільки у ній мало такого, що можна було б вилучити без шкоди для загального. Навіть і зараз вона дещо задовга, а тому й змушений просити Вас скоротити її під час корегування ще, на скільки це можливо. Але якщо Вам буде потрібно повернути знову на своє попереднє місце викреслене мною, що можна легко собі уявити, то прошу це зробити без зайвих вагань, тільки тоді вже потрібно буде зекономити для цього місце в інший спосіб.

Місця для есеїв і тому подібного, як Вам, мабуть, відомо, в AfZ², на жаль, надзвичайно мало, і саме у восьмому номері, в якому з'явиться стаття, помістити її буде дуже важко. На типографський аспект під час корегування Вам цього разу не потрібно зважати.

Для AfZ була б бажаною підбірка найцікавіших русинських прислів'їв, але вона теж не повинна перевищувати обсяг двох шпальт (прибл. 25 на шпальту)³.

Із надією, що і надалі Ви виявлятимете честь моему журналові своєю співпрацею, прощаюся з Вами.

З великою повагою щиро Ваш

Карл Болгьофенер

Гонорар за статтю прийде Вам незабаром зі Штуттгарта.

¹ Ідеться про статтю “Die ukrainische (ruthenische) Literatur”.

² “Aus fremdem Zungen”. У цьому номері згадана стаття не була опублікована.

³ Мова про “Ukrainische (ruthenische) Sprichwörter”, які були опубліковані у № 21 на сторінках 1005–1006 за 1901 рік.

№ 2

München, den 26. Mai 1901

Sehr geehrter Herr Doktor!

Verzeihen Sie, dass ich erst heute zur Beantwortung Ihrer letzten gefl. Zuschrift komme. Es freut mich sehr, dass Sie bereif sind der von Herrn Segel ausgegangener Anregung zu entsprechen und ich hoffe, bald Näheres über Ihre Absichten zu erfahren.

Was Ihre Überfragungen altrussischer Dichtungen betrifft, so ist es aus prinzipiellen Gründen sehr fraglich, ob sie in AfZ Aufrahme finden können, da die Zeitschrift, wie Ihnen bekannt ist, im allgemeinen nur die Poesie der neuesten Zeit berücksichtigt, daneben allerdings auch Volkslieder bringt. Trotzdem bin ich selbstverständlich gern bereit, Ihre Überfragungen einzusehen und bitte Sie also um gelegentliche Einsendung.

Ihren Wunsch bezüglich der Kataloge von Rosenthal habe ich leider bisher noch nicht erfüllen können, werde aber in den nächsten Tagen die Sache besorgen.

Das Honorar für die Ruthen. Sprichwörter werden Sie hoffentlich inzwischen erhalten haben.

Mit den besten Empfehlungen
Ihr hochachtungsvoll ergeben

Bolhoevener

Лл., ф. 3, № 1624, арк. 240–241. Рукопис. Оригінал.

Мюнхен, 26 травня 1901

Шановний пане докторе!

Пробачте, що я лише сьогодні взявся за відповідь на Ваш останній лист. Я радий, що Ви готові відгукнутися на ініціативу, яка належить панові Зегелю¹, і, сподіваюся невдовзі дізнатися більше про Ваші наміри.

Що ж стосується Ваших перекладів давньоруських поезій, то з принципових міркувань не ясно, чи вони можуть бути прийняті, оскільки журнал, як Вам відомо, звертає увагу в основному лише на сучасну поезію, у той же час, щоправда, публікує і народні пісні. Проте я, зрозуміло, готовий з задоволенням переглянути Ваші переклади і прошу Вас, принагідно, їх прислати.

Я, на жаль, поки що не зміг виконати Вашого бажання стосовно каталогів Розенталя, але незабаром дістану цю річ.

Ви вже, мабуть, отримали гонорар за русинські прислів'я.

З найкращими побажаннями
щиро Ваш
Болгьофенер

¹ Зегель – невстановлена особа.

№ 3

München, den 14.08.1901

Hochgeehrter Herr Doktor!

Hiermit erlaube ich mir anzufragen ob und bis wann ich darauf rechnen kann, dass Sie Anregung des Herrn Segel entsprechend uns die eine oder andere Ihrer Novellen in deutscher Übersetzung vorlegen. Es wäre mir sehr lieb das zu wissen, damit ich meine Dispositionen darauf treffen kann.

Die Korrektur der Ruthenischen Sprichwörter habe ich erhalten; dieselben werden hoffentlich in einem der nächsten Hefte erscheinen können.

Die gewünschten Kataloge von I. Rosenthal werden Ihnen hoffentlich zugegangen sein.

In vorzüglicher Hochachtung

Ihr sehr ergebener

Bolhoevener

ЛЛ., ф. 3, № 1624, арк. 291. Рукопис. Оригінал.

Мюнхен, 14. 08. 1901

Глибокошановний пане докторе!

Цього разу дозволю собі запитати, чи я можу і коли розраховувати на те, що Ви, йдучи назустріч ініціативи пана Зегеля, надасте нам ту чи іншу з Ваших новел у німецькому перекладі. Дуже добре було б мені про це знати, для того, щоби я міг планувати щодо цього.

Відкориговані русинські прислів'я отримав; вони, мабуть, зможуть з'явитися в одному з наступних номерів.

Каталоги І. Розенталя¹, які Ви собі бажали, сподіваюся, Ви вже отримали.

¹ Каталоги Розенталя зберігаються у бібліотеці Івана Франка під № 5401. Catalogue 51 de la Librairie ancienne de Ludwig Rosenthal á Munich (Bavière). Partie I: Les Pays Slaves en général. Munich: Imprimerie de G. Messner (Freund et Sprech). 42 S. (Bibliotheca Slavica).

Оправлено разом з:

1. Catalogue 54 de la Librairie ancienne de Ludwig Rosenthal á Munich (Bavière). Partie 4: La Russie. Histoire et Géographie, Littérature de la Russie, tant de l'Europe, que de l'Asie. Ellwangen: Imprimerie de L. Weil. 42 S. (Bibliotheca Slavica IV).

2. Catalogue 55 de la Librairie ancienne de Ludwig Rosenthal á Munich (Bavière). Partie 5: Les Pays Slaves du Sud. La Bulgarie, la Croatie, la Dalmatie, l'Istrie, la Roumanie et la Servie. Ansbach: Imprimerie de C.Brügel et fils. 42 S. (Bibliotheca Slavica V).

3. Catalogue 56 de la Librairie ancienne de Ludwig Rosenthal á Munich (Bavière). Partie 6: Iconographie de la Bohême: Portraits. Cartes et Plans. Vues de villes. Pièces historiques et Feuilles volantes. Gravures d'Artistes bohémiens. Munich: Imprimerie de L. Mössl. 38 S. (Bibliotheca Slavica VI).

4. Catalogue 57 de la Librairie ancienne de Ludwig Rosenthal á Munich (Bavière). Partie 7: Iconographie de la Pologne: Portraits. Cartes et Plans. Vues de villes. Pièces historiques et Feuilles volantes. Gravures d'Artistes polonais. Munich: Imprimerie de L. Mössl. 42 S. (Bibliotheca Slavica VII).

5. Catalogue 58 de la Librairie ancienne de Ludwig Rosenthal á Munich (Bavière). Partie 8: Iconographie de la Russie: Portraits. Cartes et Plans. Vues de villes. Pièces historiques et Feuilles volantes. Gravures d'Artistes russes. Autographes. Munich: Imprimerie de L. Mössl. 58 S. (Bibliotheca Slavica VIII).

З надзвичайно глибокою повагою
щиро Ваш
Болгьофенер

Публікація надійшла до редколегії 18.04.2019

Прийнята до друку 16.05.2019

LETTERS FROM THE JOURNAL “AM FREMDEN ZUNGEN” TO IVAN FRANKO

Roman HORAK

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: r.d.horak@gmail.com*

The article highlights the connections between Ivan Franko and popular German journal “Am Fremden Zungen” which aimed to introduce the literature of different nationalities to readers, and Franko took advantage of it. Ivan Franko’s letters to the editorial board of the journal have not been found. We are publishing Karl Bolhoevener’s letters to Ivan Franko preserving all the specific features of the text.

Keywords: Ivan Franko, “Am Fremden Zungen”, Karl Bolhoevener, Ivan Franko archive, letters, Ukrainian literature.

6. Catalogue LXVI de Ludwig Rosenthal’s Antiquariat á Munich (Bavière): Alsace. Amerique etc. Angleterre. Généalogie, Héraldique. Numismatique. Les Pays Slaves. Hongrie. Suède. Turquie. 66 S.